

LA CREU DE
MATAGALLS (1894) A LA
REVISTA 'LA CREU DE
MONTSENY'(1899)

CAROLA DURAN

La benedicció d'una nova creu al cim del Matagalls l'estiu de 1894 pel bisbe de Vic, Josep Morgades, s'ha d'inscriure com un acte més de la voluntat de l'església catalana de tornar a atreure el poble cap a vivències religioses després del divorci produït al llarg del segle XIX, arran de la instauració del liberalisme en el govern de l'estat. L'església necessitava comptar amb el suport popular per demostrar als governs liberals que era una força social que calia tenir en compte, sobretot després de les crítiques que les classes populars havien fet del paper exercit per l'església durant el Sexenni democràtic.

Josep Morgades com a bisbe de Vic és un clar exemple d'aquesta voluntat de recristianització mitjançant mobilitzacions doctrinals i devocionals a nivell popular. Un any abans de la benedicció de la creu al Matagalls, Morgades havia presidit la restauració del monestir de Ripoll, fet que tenia tres significats especials per al prelat. D'entrada, era la identificació entre la restauració d'un monument i la regeneració de l'església coetània; després, era una síntesi entre aquesta visió cristiana de la societat i el moviment renaixentista català i, finalment, amb la coronació de Jacint Verdaguer com a poeta nacional de Catalunya en la mateixa cerimònia de benedicció del monestir restaurat s'aconseguia la mitificació dels dos símbols¹.

S'ha documentat que, al cim de la muntanya, ja hi apareixia el símbol cristià abans de 1614. També Pascual Madoz en el seu *Diccionario geográfico-estadístico-histórico de España y sus posesiones de Ultramar*, publicat a Madrid entre el 1846 i 1850, esmenta la creu plantada al Matagalls en l'apartat dedicat a la població de Viladrau. Però, tant per la situació geogràfica com pels materials que la formaven, és evident que les condicions climatològiques malmetien la creu amb força freqüència i que s'havia de reposar constantment.

Jacint Verdaguer, en una prosa inclosa com a apèndix en els seus *Aires del Montseny* sota el títol de «Plantació de la creu del Montseny» i dedicada al bisbe Morgades, explica que la creu beneïda el 1894 en substituïa una d'anterior plantada pel Pare Claret. Aquesta afirmació no suposa que la creu claretiana fos la primera a ser col·locada al cim, sinó que el poeta de Folgueroles aprofita el signe cristià plantat al cim de la muntanya per enllaçar literàriament dues figures cabdals de l'església catalana del segle XIX: Sant Antoni M. Claret i Josep Morgades. «Fa una cinquantena d'anys que l'apòstol de Catalunya, Mossèn Claret, seguia d'una a una ses ciutats, viles i pobles, sembrant per tot arreu la sagrada llavor de l'Evangeli [...] Portat com Sant Pau d'un poble a

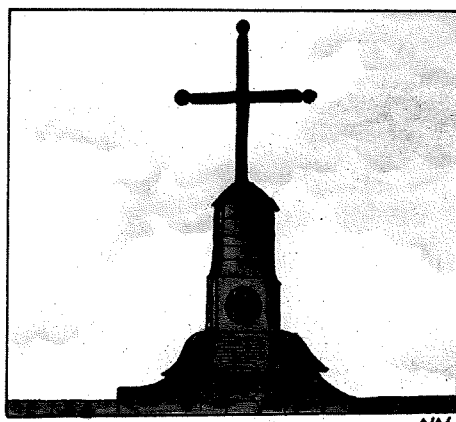
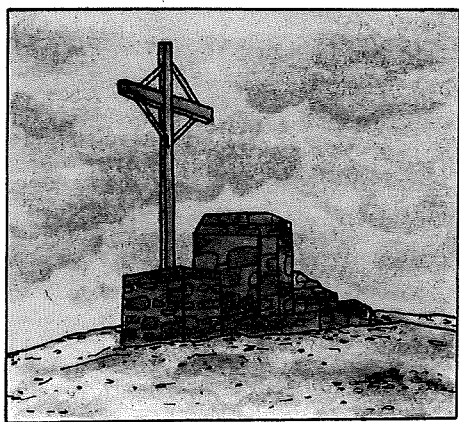
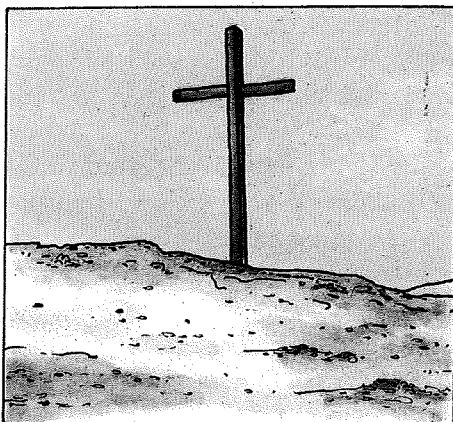
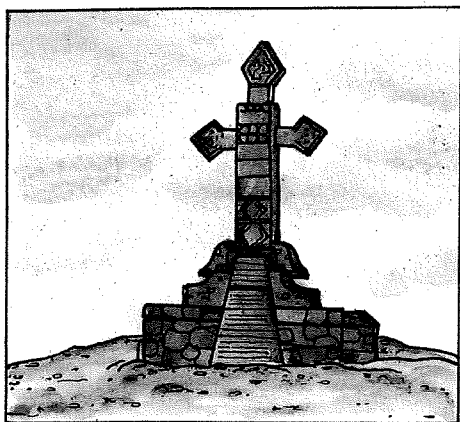
l'altre per l'esperit de Déu, se trobà un dia a la mateixa soca del Montseny i es digué tot cofoi a si mateix: Vet aquí un bon pedestal per la teva Creu. Dit i fet: s'hi enfilà amb uns quants llenyataires de Viladrau, aterrà un avet i aquella muntanya que és lo cap de totes les muntanyes catalanes, abaixà humilment lo front i es deixà coronar amb la Creu del Salvador. Aquella enorme creu que jo havia vista i adorada, fa trenta anys, encara que plantada i beneïda per un sant, se féu vella i caigué esbocinada per la neu de l'hivern i per los temporals de l'estiu, i Vos, Excelentíssim Senyor, fóreu providencialment lo plantador de la nova, per això donant-vos de bon grat la muntanya un altre avet, lo més alterós que li quedaria».²

No se sap exactament quan el pare Claret va fer plantar i/o beneir la creu, encara que sembla possible que fos durant la dècada dels anys quaranta, abans de la seva nominació com a arquebisbe de Cuba. El que sí se sap del cert és que cap a finals d'estiu de 1894, el bisbe Morgades beneí una nova creu, «feta de dos avets encreuats» —tal com diu Jacint Verdaguer—, en una cerimònia amb assistència popular. Com era habitual a l'època, qualsevol esdeveniment, religiós, social o cultural generava una producció poètica referida a l'acte i en aquest cas també es van produir algunes mostres literàries, que van quedar inèdites en el seu moment.

L'aparició, el 1899, de la revista *La Creu del Montseny*, en la qual Verdaguer exercia de director literari —i a qui possiblement s'ha d'atribuir el nom—, va permetre reunir en els seus primers números algunes de les mostres dedicades a la creu de Matagalls³. Ja en el primer exemplar, una prosa de Jacint Verdaguer, «La Creu del Montseny», serveix com a introducció i justificació del títol de la revista i en el segon número apareix el poema «La Creu de Catalunya», que és una oda composta amb motiu de la benedicció i que es clou amb una endreça al bisbe Morgades, datada el 1894 al santuari de la Gleba, on Verdaguer s'havia reclòs per consell del bisbe per tal de millorar la seva salut.

És en aquestes dues peces que cal veure-hi el nucli inicial del recull de poemes verdaguerians, aparegut el 1901, sota el títol d'*Aires del Montseny*, l'eix ideològic del qual és aquesta oda composta amb motiu de la benedicció de la creu al cim de la muntanya. Segons el poeta, la creu és, per als homes, el nord dels qui busquen la solució als problemes terrenals i és un compromís de salvació per a les malvestats que assoten la humanitat; per això demana que, com l'avet del qual procedeix la seva fusta, enfonsi les arrels a Catalunya i aixoplugui sota les seves branques tots els homes en condició de germans. Aquest pensament que la creu és el guia i l'aixopluc per als homes aflagits és el que marca la producció verdagueriana en aquest últim període de la seva vida, tot fent d'aquest símbol el nucli de la seva nova poesia, ja que, a més a més del llibre citat, també treballa en un altre recull que porta l'expressiu títol de *Flors del Calvari*.⁴

A la publicació *La Creu del Montseny* no són solament aquestes dues peces de Jacint Verdaguer les que remetent a l'acte de la restauració del símbol perquè en el número següent la revista publica un poema amb el títol de «En la benedicció de la creu del Matagalls», degut a la ploma d'Àngel Garriga i Boixader, prevere. Es tracta d'un poema compost per dues estrofes de sis versos cada una, on la creu esdevé l'ombra de vida que vetlla pels homes. El seu autor havia nascut a Vic el 1866 i era el més gran de tres germans que esdevingueren sacerdots per influència del seu oncle, Mn. Josep Boixader, professor al seminari de Vic. Àngel cantà missa el 1890 i desconeixem si el 1894 va pujar al Matagalls amb motiu de la benedicció de la creu, però el cert és que en el pas del segle XIX al XX va ser rector de Llerona, poble a la falda del massís i, posteriorment rector de Cerdanyola. Va ser nomenat canonge de la catedral

NN.

Començant a dalt a l'esquerra i acabant a baix a la dreta, creus de Matagalls, a Viladrau, construïdes el 1894, el 1909, el 1914 i el 1942 respectivament. Dibuix de Núria Novellas.

de Lleida el 1922, ciutat on va residir fins a la seva mort el 1949. Poeta notable, col·laborà a les revistes *La Renaixensa*, *Catalunya* i *La Veu de Catalunya* i guanyà premis als Jocs Florals. El segon germà capellà fou Josep, nascut el 1875, que cantà missa el 1900 i que fou un pintor notable. El germà més petit, Ramon, havia nascut el 1876 i s'ordenà sacerdot el 1901. Després d'exercir el ministeri en diferents parròquies del bisbat barceloní, el 1918 es retirà a Samalús on va passar la resta de la seva llarga vida. Conegut literàriament com l'ermità de Samalús té una extensa producció poètica de caire religiós i popular, lligada al Montseny⁵.

D'inspiració més patriòtica és el llarg poema que Martí Genís i Aguilar titula «La Creu de Matagalls» i que surt publicat en el número 4 de la revista. En aquesta obra, la creu és evidentment un símbol religiós, posat a dalt del turó des de temps reculats i que va veure com Catalunya perdia les llibertats arran de la guerra de Successió. Per això, els joves són els cridats a retornar els drets a la nostra terra, sempre sota el guiatge de la religió. És el mateix missatge que Morgades feia a Ripoll: la possible unió de l'incipient moviment catalanista amb una església arrelada al país.

Martí Genís i Aguilar era dos anys més jove que Verdaguer ja que havia nascut el 1847 a Vic. A la capital d'Osona, hi cursà els estudis de primària i de secundària i posteriorment es llicencià i doctorà en farmàcia (1873). Tornat a la vila nadiua, hi obrí oficina pròpia que encara avui continuen els seus descendents. En els anys d'estudiant ja va iniciar la seva vida literària tant amb articles als diaris locals com amb la pertinença a les entitats culturals vigatanes com el Círcol Literari i, sobretot a l'Esbart de Vic, del qual fou un dels fundadors juntament amb Jaume Collell, Josep Salarich, els germans Masferrer i Jacint Verdaguer entre d'altres. La novel·la *Julita* (1874) li donà fama com a escriptor i va significar el començament d'una gran producció narrativa que es complementa amb la creació poètica amb què va aconseguir importants premis als Jocs Florals. Col·laborà en les principals revistes coetànies com ara *La Renaixensa*, *Il·lustració Catalana*, *La Veu del Montserrat*, *La Veu de Catalunya*, etc. La seva col·laboració a *La Creu del Montseny* és deguda sense cap dubte a l'amistat que l'unia amb Jacint Verdaguer des dels temps de joventut⁶.

En un número posterior, la revista publica un nou poema «En memòria de la benedicció de la nova creu de Matagalls, feta per l'Excm. Morgades», datat a la muntanya del Montseny el setembre de 1894. L'autor és Ramon Casadevall i Marramon, de qui no s'ha aconseguit cap mena d'informació. El poema consta de cinc estrofes de versos decasíl·labs i, com els anteriors, la creu és penyora de fe que permetrà d'engegar una nova croada de cristianització de la societat.

El darrer poema dedicat a la creu de Matagalls, però no a la beneïda per Morgades, sinó a «la que hi havia abans de l'actual en el pic de Matagalls»

és degut a la ploma d'Anton Busquets i Punset, gran amic i seguidor de Verdaguer, a qui visitava sovint en el santuari de la Gleva on el poeta s'havia reclòs, mentre estudiava al seminari de Vic. Un cop instal·lats tots dos a Barcelona, Anton Busquets va fundar, el 1896, juntament amb altres companys, la primera de les revistes verdaguerianes, *L'Atlàntida*, predecessora de *La Creu del Montseny*. El poema d'Anton Busquets i Punset consta de sis estrofes que narren una pujada al cim del Matagalls on la creu vigila la contrada. L'última estrofa és un prec del poeta a la creu per tal que li mostri el camí del cel i li sigui el consol a la terra⁷.

Totes aquestes mostres literàries s'adiuen perfectament a la consigna que apareix en la primera pàgina de la revista *La Creu del Montseny* i que fa palesa la seva ideologia: *In cruce salus, in cruce vita*, lema tret de la *Imitació de Crist* de Tomas Kempis. *La Creu del Montseny* que es considerava una publicació literària d'inspiració cristiana amb la intenció de fer «propaganda dels vincles que uneixen la mateixa fe i la mateixa llengua», no va gaudir d'una vida gaire llarga. Les divergències entre el bisbe Morgades, l'autoritat religiosa que avalava la publicació, i el promotor de la revista i integrista declarat, Segimon Pey-Ordeix, van acabar conduint la revista a la ruïna econòmica i la publicació va desaparèixer l'abril de 1900, després d'haver publicat 58 números.

APÈNDIXS

La Creu del Montseny

La primera muntanya de Catalunya, que s'apareix al viatger que hi arriba per la mar de llevant, és la de Montseny, que verda, majestuosa i amb lo cap blanc, apar que surti a escometre a mig camí. Verda i majestuosa com ara sortiria, fa dos mil anys, al primer apòstol que vingué de Palestina a predicar-nos la fe i aquest, encès en amor de son Mestre, frisant per fer cristiana a nostra terra, desitjaria coronar son front amb la senyera de la Creu. Quan i com se compliren sos desigs? La que besàvem fa alguns anys en aquella cima era la primera?

Lo infatigable apòstol de Catalunya, mossèn Claret, pujà des de Viladrau a beneir-la, en lo bo i millor de son apostolat, abans de ser arquebisbe de Cuba; mes preguntam nosaltres: n'havia sigut ell mateix lo plantador? Aquell sacerdot admirable, aquell sant tan afavorit del cel com de la calúnnia en la terra, que visqué en un continuat martiri i morí en lo desterro, era ben digne de senyar a Catalunya, posant en son front, amb la senyal de la creu, la bandera de la redempció. A més d'això, ha sigut lo primer, lo més actiu i més popular propagandista que ha tingut la llengua catalana en aquesta centúria. En los escons de totes les masies de la muntanya encara es besen les estampes

i es guarden i llegeixen les fulles que a milers de milers escampava als quatre vents de la publicació. Un d'ells, que passa de llibret, és lo devocionari reimprès més de cinquanta vegades, amb lo títol de *Camí dret i segur per arribar al cel*. Doncs a l'escriure aqueix preuat llibre, a l'obrir-nos aqueix camí que tantes ànimes hi haurà portat, apar que volgués donar-nos una guia cap allí dalt, posant en lo cim de la pujada aqueixa sagrada pedra mil·liària, que bé podríem anomenar los catalans la Creu del camí del cel.

Quan lo gran Balmes estava per morir, en la casa de Bojons de la ciutat de Vic, a primers de juliol de 1848, conten que féu obrir de bat a bat lo ample balcó de sa cambra, que dóna de cara al Montseny. Era per cercar amb sos ulls d'àliga aqueixa Creu plantada tan amunt per lo company de la seva ànima? Era per contemplar en ella el símbol de la fe de nostres avis? Era per abraçar-se com Jesucrist amb la Creu, arribant a la cima de son aspre i pedregós Calvari? L'esperit més ample, serè i lluminós que Déu ha concedit a Espanya en nostres temps de tenebres i fosc, anava a emprendre el viatge de l'eternitat i la Creu montsenyenca era, tal volta, per ell la Creu del camí del cel.

Passà mitja centúria i fent-se vella i caient a bocins aqueixa adorable Creu, féu plantar-hi una de nova feta de dos avets encreuats, a primers de setembre de 1894, l'Excm. Sr. Morgades, Bisbe de Vic, l'insigne restaurador del monestir de Ripoll i fundador del museu diocesà que ha conquistat fama europea. Ell mateix pujà a beneir-la i de genolls davant d'ella implorà les benediccions del cel sobre nostra estimada Catalunya. Aqueixes benediccions que esperem de cor són la fruita natural i dolcíssima d'aqueix arbre beneït i beneïdor, que plantat en lo més alt i en lo bell mig de nostre país, estén ses branques amoroses de llevant fins a ponent i del nord fins a migdia, convidant-nos a tots.

La Creu no enganya als seus seguidors com lo món. Lo món és comparable a la pomera de Sodoma, que a la vora del Mar Mort vos ensenya i ofereix unes pomes grogues i vermelles, que fan venir la set, i al posar-vos-les a la boca, vos trobau amb un terròs de cendra fastigosa. Jesucrist, l'enemic del món, no ho fa pas així: Ell vos mostra la Creu, instrument de son suplici i de sa mort, mes és per donar-vos amb ell l'escala de la felicitat temporal i eterna.

La Creu ho és tot per nosaltres; és lo bastó de l'aspre camí de l'existència; és l'àncora del viatge per l'amargosa mar de la vida; és l'espasa del que lluita per son Déu; és lo llibre de la veritat per mentre vivim en lo reialme de la mentida; és lo consol dels qui pateixen, l'alegria dels qui ploren, la fortalesa dels dèbils i la bandera de l'exèrcit dels elegits. Quan entrem en lo temple per primera vegada lo dia del nostre bateig, la Creu surt a rebre'ns a la porta i ens acompanya a la piscina, d'on sortim fills de Jesucrist i hereus del cel; a cada sagrament que rebem ella ens abraça; se posa en nostres mans quan tot nos deixa; en l'hora de la mort nos acompanya al cementiri; i tota sola, com a úni-

ca vera amiga, se queda a vetllar sobre nostre sepulcre i a fer-nos companyia fins que ens desperti i cridi a Josafat la trompeta del judici.

Com acompanya a cada un dels homes que s'hi arrecera, guia i acompanya als pobles, a les races i nacionalitats, que la volen per guia i escut; i per cert, ni Catalunya ni Espanya se poden queixar del temps en què la Creu els guiava i acompanyava per tot i presidia ses empreses, fossin de guerra, fossin de pau. Amb ella i per ella, Catalunya fou gran i conquistadora, i l'anà a plantar en l'Almudaina de Mallorca i en l'Alcàsser de València. Amb ella i per ella Espanya eixamplà lo món per meitat, i una de les grans ciutats que fundà en lo Nou Món fou batejada amb lo mateix nom de Vera Cruz.

Ara que acabem de perdre lo poc que ens restava d'aquella rica herència de Carles Quint, tenim més necessitat de la Creu que a llavors. La Creu és l'única amiga dels atribulats i la taula de salvació per los que naufraguen. *Sursum corda*, doncs, amunt los cors i la vista; sobre els turons de la marina, sobre la cordillera del Tibidabo, sobre totes nostres muntanyes, mirau lo Montseny aixecant amb mà gegantina la Creu de Jesucrist. Ella és l'arc de Sant Martí de la present tempesta, que passam tots, i amb nosaltres nostra estimada Catalunya. Al mirar-la en lo cel, com la Creu en flames que hi vegé l'emperador Constantí, bé podem dir-li també a nostra mare: *Amb eixa senyal venceràs*.

Déu nos l'ha aixecada ben alt, perquè tots la pugam veure sense excusa: los de l'Empordà com los de Lleida i Tortosa, los catalans de França com los d'Espanya; los d'ençà i enllà dels Pirineus; los d'ençà i enllà de l'Ebre i de la mar de Barcelona parlam la mateixa llengua. És un predicador que se n'és pujat a la trona més alta del país, per fer sentir sa veu amorosa a tots los catalans i als que no ho són. Predica des d'allí amb los braços oberts la virtut tan aponderada com poc seguida de la caritat, la fe, l'esperança i el sacrifici de si mateix: "Ameu-vos uns als altres, nos diu, i si voleu salvar-vos vosaltres i regenerar vostra pàtria, seguiu los manaments i l'exemple d'Aquell que, per salvar lo món, ha mort entre mos braços".

Així nos parla la Creu des de sa alterosa peanya, la calma del Montseny. Bon punt de cita és aqueix i millor bandera per poder-nos-hi trobar dessota tots los esperits aimadors de nostra terra i totes les ànimes que estimen les coses de dalt.

Jacint Verdaguer, prevere

LA CREU DE CATALUNYA

Catalans tots, de genollons en terra.
Mirau allí lo signe de la Creu,
com de la Pàtria en la més alta serra
eixampla avui los braços
per acostar-la amb tots sos fills a Déu.

Del castell de don Jaume en l'alta torra
s'ha enarborat avui aqueix penó;
de son vaixell, que cap maror ensorra,
al cim de l'arbre mestre
brilla la Creu de nostra redempció.

Mira-la tu, Mallorca, és la bandera
que de l'urpa et tragué del sarraí.
Mira-la tu, València, és la senyera
amb què lo gran En Jaume
se féu senyor de tan real jardí.

Mira-la tu, ma dolça Catalunya,
altre Jaume Major te la portà,
és l'estendard que mai de tu s'allunya,
puix per son pal corria
la sang de Jesucrist que et batejà.

Ella al nàixer t'isqué com una estrella,
l'estrella virginal de ton matí;
te feres gran i altívola prop d'ella,
i après segles i segles,
te va guiant per gloriós camí.

Era en tes mans, era en ton cor fins ara,
deixa-la avui posar sobre ton front
apar que Déu, en ella viu encara,
ne fassa esplèndid trono,
des de Montseny per beneir lo món.

Què li daràs per digne santuari?
Ton firmament d'un pol a l'altre pol;
la muntanya més alta per Calvari ;
li donaràs la lluna
per llantió a la nit, de dia el sol.

Sol de la Creu, en fe i en esperança
fés florir a tos peus nostre país:
sia pels vius arc iris de bonança,
i als catalans que moren
ensenyà'ls lo camí del Pradís.

Si amb son flagell lo còlera ens aterra,
de ta font santa ens rajarà salut:
si ens ve a engolir lo monstre de la guerra,
oh! signe de victòria,
nostre glavi seràs i nostre escut.

De la maror perdut en lo temperi
lo mariner, alçant los ulls al nord,
veurà estrella millor en l'hemisferi,
i amb força renadiua
empenyarà a la barca fins al port.

En estiuades de secor ardenta
amb fresca pluja abeuraràs los camps;
quan lo Senyor envie la tormenta,
de cap en mig dels núvols
seràs de la seva ira el parallamps.

Trofeu diví de totes les victòries,
arbre florit de totes les amors,
vetlla tu sol les catalanes glòries :
bressols i cementiris
vegen ploure mil anys les teves flors.

Avet plantat al cor de nostra terra,
enfonsa més, enfonsa-hi tes arrels ;
arriba fins als cors que et fan la guerra,
per entre branques deixa'ls
veure somriure l'ull blavís dels cels.

Eixampla més tes branques gegantines
amb tes ales sopluga els catalans,
l'espanyola niuada i les veïnes,
abriga a tots los homes,
a tots la Creu de Cristo ens fa germans.

ENDREÇA AL EXCM. SENYOR BISBE DE VIC

Puix veniu de Ripoll, prelat insigne,
de dar a nostres comtes túmul digne,
bé féu de coronar amb son penó
de llurs estats la cima més geganta;
bé féu d'entronitzar-hi la Creu santa
que els guardarà d'Empúries a Aragó.

Ben alt, amat cabdill, l'heu arborada,
per guiar-nos millor en la creuada;
als crits d'avant vos responeu amunt.
sobirana seria la victòria,
si arribant a les portes de la Glòria
del català esquadró no en faltàs un.

Jacint Verdaguer, prevere
Santuari de la Gleva, dia de la Immaculada Concepció de Maria, 1894.

EN LA BENEDICCIÓ DE LA CREU DE MATAGALLS

Com parallamps sobre un castell de roca,
com arbre immens de centenària soca,
del cim de Matagalls s'alça la Creu;
que amb sa sombra de vida a l'home empara,
i atura els llamps que el Pare Etern prepara
per castigar los crims del poble seu.

Oh! Santa Creu, amb sang de Déu tenyida,
siau del pecador sombra de vida,
pel que sedeja, saludable font.
Des dels turons gegants d'aquesta serra,
vetllau per tots los homes de la terra,
tingau pietat de tots los fills del món.

Àngel Garriga, prevere
Montseny, 23 agost de 1894.

LA CREU DE MATAGALLS
(FLORS DEL MONTSENY)

Ja hi acabem de ser: d'una pitrada
arribarem a dalt de la pujada
que la vista no l'hau des d'eixes valls.
Ja ens toca el vent que aquests penyals escombra
i envia als nostres peus sa llarga sombra
la solitària Creu de Matagalls.

Aquí lleva't, fill meu, la barretina;
que estes remors que van d'alzina a alzina,
quan fan moure com ara aquesta creu,
són la potentia veu de les muntanyes,
que puja de cent pobles i cabanyes,
a en aquesta hora els pensaments a Déu!

Agoita, té! Escalabornada, antiga,
boscall que el torb per segles la fustiga,
al cap de munt brandeja com un flam.
Potser una nit d'udolant tempesta,
àngels del cel, colcant lo tro foresta,
l'han duta al cim del món per parallamp.

No ho sap ningú: ja el meu padrí li veia
i diu que en aquell temps la gent se creia
que un jorn de dol immens hi va sortir.
Quan atuïda per injusta guerra,
host forastera ens garrotà la terra
i el rei de Catalunya era el botxí!

Diu que el sol no va eixir aquella diada
fins l'ombra de la nit fugí espantada
de la foguera de les nostres lleis.
I no es gosaven moure al bosc los arbres
i sols feien esment munts de cadavres
de nostres llibertats, i nostres reis!

Després d'aquell ultratge sense exemple
quan va callar lo coure dalt del temple,
engrillonats los camps i les ciutats,
los que ahir anaven a la mort frisosos
ploraven d'ira noble esquitxos fosos;
amb la cadena los coltells lligats.

Ploraven sang del cor vells i donzelles:
com plany de dol pujava a les estrelles
de la ferida pàtria el ronc sospir...
Quan los núvols trencant son llarg rosari,
va veure Catalunya el seu calvari:
la creu dalt del Montseny vegent lluir!

Oberts a tots los vents sos amples braços,
aquesta terra màrtir sentí els llaços
que l'estrenyien amb l'amor de Déu
i l'esperança els cors tornà a fer viure:
los fills veuran a Catalunya lliure:
que és seny de redempció la santa creu!

S'han mort los temps i els hèroes: nova lleva
per anys i panys anà vetllant sens treva,
de l'amor patri el monument sagrat.
I és l'hora avui que no ha baixat encara,
d'allà on la veritat adolla clara,
la nova del perdó i la llibertat

Què sap un dels juís de Déu! Del dia
que aqueix poble fidel acabaria
lo penitent romiatge del dolor!
Si fou aquesta una nació tan alta,
que encara el món avui son dol exalta
Déu n'ha volgut més llarga l'expiació!

Eix foc de ton pit jove és l'esperança:
mes falta un gra al platet de la balança,
perquè el jutge de reis nos torni els drets.
Hi falta un granet d'or dels temps dels avis:
lo cor d'aquells patricis forts i savis
faria grans i lliures a sos néts.

Prou que es coneixerà si podem ser-hi.
Quan vegis que ací baix només imperi
de l'honradesa antiga el sant amor;
quan en lo front espurni la saviesa,
i siga el temps dels pits la fortalesa,
dels deu grans manaments a l'escalfor.

Podràs ben dir, fill meu, que no t'enganyes.
Llavors tornaran ser aquestes muntanyes
mirandes de la pàtria i horts del cel.
Llavors, oh! qui pogués a boca plena
venir a respirar al cim de la carena,
los aires purs i frescos com lo gel!

L'alè dels vents de la planura xorca
del llunyà mar durà des de Mallorca,
ruixades de petons al vell Puigmal:
i tiraran ses flors les punxagudes
crestes de Montserrat a les Agudes,
als peus de Sant Miquel i Sant Marçal.

Aquell gran dia, el sol sos raigs de festa
espargirà com boira de ginesta
sobre les fondes planes des d'aquí.
I volaran los sons de les campanes
i somriuran eixes ciutats llunyanes
amb blanques clarors del dematí.

Ací de dalt, com una feble broma,
ram d'olivera al bec d'una coloma
la gent hi veurà encara aquesta creu.
I la veurà com mística ambaixada,
que duu de part de Déu una abraçada
als pobles redimits de sota seu.

Després, quan surti el sol un altre dia,
potser diran: —No hi és la creu que hi havia
de Matagalls a n'el turó ferreny!—
Haurà volat al cel com una aresta,
com borralló de neu, de la congesta
que estén son caputxó sobre el Montseny!

I va callar el bon jai de la muntanya;
tombant pel viarany de sa cabanya,
servant-li els trèmols passos lo seu fill.
I un raig de llum del mar de Barcelona
vingué a cerclar, com esplendent corona,
son front, de l'honra de la pàtria espill.

Allí enllà s'esborrava en la planura
l'or dels sembrats, dels boscos la verdura,
dels mars lo blau, del cel lo tornassol:
i embolcallaven ombres de tristesa
de Vic fins a la plana empordanesa,
aquell mig món de terra de tot vol!

Martí Genís i Aguilar

LA CREU DEL MONTSENY

En memòria de la benedicció de la nova creu de Matagalls, feta per l'Excm. Morgades

Per molts anys vulga Déu que corones,
Creu excelsa, aqueix mont català;
i que els llamps de la nit tempestiva
no permeta que et volquen jamai.

Que tu n'ets de propera lliurança
la senyal que la pàtria ha enlairat;
l'ardent foc que ens fondrà les cadenes,
potent glavi que trenca els dogals.

Si, en jorn trist, mai veiem que se'ns vincla,
aixequem-la ben alt, catalans!
si el Montseny rabassut no ens en basta,
cap al Nord se'ns aixeca el Puigmal.

Així ho feren los avis al rompre
de la Marca el jou musulmà ...
La creuada d'avui n'és una altra
mes l'objecte, prou que és ben igual!

Catalans! coronem nostres serres
de la Creu amb lo signe sagrat...
I a l'ombriu soplujats de sos braços
qui l'argolla posar-nos gosarà?

Ramon Casadevall i Marramon
Muntanya del Montseny, setembre 1894.

MATAGALLS

Aquesta poesia, la inspirà la Creu que hi havia abans de l'actual en el pic de Matagalls:

Jo vaig pujar-hi de bon matí,
l'herbada tendra del llarg camí
brollava perles de rosada;
quan les tocava festiu lo sol
en l'avetosa lo rossinyol
ses canticeles en començava.

Fent giragonses, i mal content,
per la clotada frisós torrent
sentir-me feia sa cançó eterna;
mai de la vida podré oblidar
la matinada que vaig passar
trepant molsoses i altives penyes.

A l'aspra cima de Matagalls
vaig arribar-me quan les dos valls
eren envoltades per la boirina;
lo cor saltava quan ovirí
oberts los braços rebent-me a mi,
la creu sagrada que el lloc vigila.

Parallamps rústec que posà Déu;
fita devota per lo romeu
que l'encontrada fervent ne volta;
amb fe et saludo al cor de l'estiu
quan amb la calda del sol més viu
vinc a sentir-ne festives goges

Joiosa guardes tota l'afrau
de Mosqueroles a Viladrau
i l'alta torra de Saladeures;
ja se t'ovira per tots camins
des de Gualba fins a Campins
quan un s'enfila per aquelles serres.

Esberla tosca d'asprívol faig,
que el sol t'envia lo primer raig
cada jornada, de llum potenta:
rep d'est trobare l'esguard fidel,
per ell, tu sies camí del cel,
i consol dóna-li per aquí la terra.

Anton Busquets i Punset

NOTES

1. FIGUEROLA, Josep. *Josep Morgades, bisbe*. Vic: Institut de Ciències Religioses, 2000.
2. VERDAGUER, Jacint. *Ayres del Montseny*, Barcelona: Il·lustració Catalana, s.a., p. 145-152.
3. PINYOL, Ramon. «Les revistes literàries dirigides per Verdaguer. Una aproximació». *Anuari Verdaguer 1991*, p. 107-146. YLLA-CATALÀ, Miquel. «El Montseny en l'obra de Jacint Verdaguer». *Monografies del Montseny*, 8 (1993).
4. MOLAS, Joaquim. «Jacint Verdaguer: un poeta en crisi. Notes per a una primera lectura dels *Aires del Montseny*», *Anuari Verdaguer 1995-1996*, p. 11-26.
5. PLADEVALL, Antoni. «Mossèn Ramon Garriga», *Monografies del Montseny*, 7 (1992).
6. MIRÓ, Maria Mercè. *La prosa narrativa de Martí Genís i Aguilar*. Vic: Patronat d'Estudis Osonencs, 1978.
7. DURAN TORT, Carola. «Anton Busquets i Punset i el Montseny», *Monografies del Montseny*, 22 (2007), p. 213-234.